

Ko e Sivi Taungafanaú

Ko e ngaahi me'a 'oku tonu ke 'ilo'e he kakai fefine

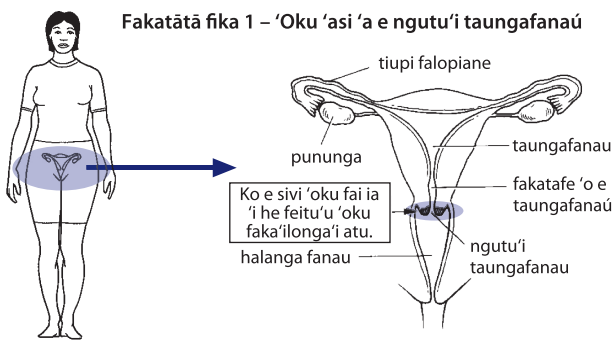
Ko 'eku mo'ui lelei, ko hoku sinó, ko hoku kaha'ú

My health, my body, my future

Mälö e lelei

Ko ho'o kau mai ki he polokalama sivi taungafanaú ma'ae kakai fefine kotoa pē'o e fonuá ni (National Cervical Screening Programme) 'o fai'a hono sivi'o e taungafanaú fakata'u tolu 'e tokoni ia ki hono ta'ofi mo e faka'ehi'ehi mei he kanisā'o e taungafanaú. Ko e sivi taungafanaú (smear test) ko hono vakai'i pe 'oku 'i ai ha liliu ngali kehe 'i he fukahi'o e ngutu'i taungafanaú (cervix). (Vakai ki he fakatātā fika 1).

Ko e kanisā'o e taungafanaú pea mo e vailasi ko e human papillomavirus

- 'Oku fakatupu 'a e kanisā'o e taungafanaú'e he vailasi ko e human papillomavirus pe ko e HPV. 'Oku mafola 'a e vailasi ni 'i he tō'onga fakaepoó pea 'oku meimei pihia ai 'a e tokolahi 'i he 'enau kei mo'ui.
- 'Oku lahi foki 'a e fa'ahinga kehekehe 'o e vailasi HPV. Meimei ko e pihia kotoa 'oku hoko, te nau toe sai hifo 'ia nautolu pē.
- Ko e ni'ihia si'i pē'o e fa'ahinga vailasi ni 'e tupu mei ai 'a e ngaahi sela ngali kehe 'e ala tupu mei ai ha kanisā.
- Neongo 'oku 'ikai ha faito'o ki ha toutou pihia 'i he HPV, ka 'oku 'i ai 'a e faito'o ki he ngaahi sela ngali kehe 'oku tupu mei he vailasi HPV.

Ko hono toutou fai fakata'u tolu 'o e sivi taungafanaú (smear test) ko e founga lelei taha ia ke 'ilo mei ai mo faito'o 'a e ngaahi sela ngali kehe koeni ke lava 'o malu 'i mo faka'ehi'ehi mei he kanisā taungafanaú.

Ko hai 'oku tonu ke kau he sivi taungafanaú?

Ko e kakai fefine kotoa pē kuo nau 'osi ta'u 20'o a'u ki he 'enau ta'u 70'o kapau ne longomo'ui 'enau tō'onga fakaepoó.

Ko e kakai fefine kuo 'osi tafa 'o to'o 'a honau taungafanaú, 'e fiema'u ke nau faka'eke ki he tōketaá pe ko e neesi 'oku ne fai e sivi pe 'oku tonu ke nau kei sivi taungafanaú.

'Oku fai 'i fē 'a e sivi taungafanaú?

'E lava ke ke fili mei he ngaahi feitu'u ni:

- ko ho'o tōketā pe ko e neesi 'i he kiliniki.
- kiliniki fakavahavaha fānau (Family Planning).
- ko e ngaahi kiliniki 'oku nau tokanga 'i e ngaahi tō'onga fakaepoó (sexual health).
- ngaahi senitā 'oku nau tokanga 'i 'a e mo'ui lelei 'a e kakai Maori.
- ngaahi senitā 'oku nau tokanga 'i e mo'ui lelei 'a e komiuniti 'o hangē ko e kakai 'o e Pasifiki pea mo e senitā ma'ae kakai fefine.

Ko e lahi 'o e ngaahi feitu'u ni 'oku fai 'a e sivi 'e he kau ngāue fefine.

Ko e totongi 'o e sivi taungafanaú 'oku fakaofiofi pe he lahi 'o ho'o totongi talatala mahaki ki ha tōketā pe neesi. 'Oku 'i ai foki 'a e ngaahi kiliniki 'oku nau fai ta'etotongi pe totongi ma'ama'a 'a e ngāue ni.

'Oku totonu ke tu'o fihia 'a hono fai 'o e sivi taungafanaú?

- 'Oku fale 'i 'a e kakai fefine, ke fai fakata'u 3 'a e sivi taungafanaú. 'Oku 'osi mahino mei he ngaahi fakatotoló 'e 'ikai fu'u 'aonga lahi ke toe tu'olahi ange ai.
- 'Oku laui ta'u foki 'a e tupu 'a e kanisā 'o e taungafanaú. Ka ma'u ha ngaahi sela 'oku ngali kehe 'e faito'o kinautolu ke 'oua na'a a'u 'o kanisā.
- Kapau ko ho'o fuofua sivi eni pe kuo te'eki ai ke fai hano sivi koe 'o 'osi ha ta'u e 5, 'e fale 'i koe ke fai 'a ho'o sivi hono hoko he 'osi pē ha ta'u 'e 1.
- 'I he taimi ni'ihia 'e fale 'i atu ke toutou fai ho sivi, 'o kapau 'e 'asi ha ola 'oku ngali kehe.

Kapau ‘e ‘ikai ke fai ha sivi*	Kapau ‘e fai ma’u pē ‘a e sivi fakata’u 3*
Ko e toko 1 mei he toko 90 fefine kotoa pē ‘e ‘asi e kanisā ni ai.	Ko e toko 1 mei he toko 570 fefine kotoa pē ‘e ‘asi e kanisā ni ai.
Ko e toko 1 mei he toko 200 fefine kotoa pē ‘e mate mei he kanisā ‘o e taungafanaú.	Ko e toko 1 mei he toko 1280 fefine kotoa pē ‘e mate mei he kanisā ‘o e taungafanaú.

*Ko e hono fakafuofua’i ia ‘o hono lahi ‘i Nu’usilá ni

Ko hono fai ‘o e sivi taungafanaú

‘E fiema’u ke ke tokoto fakatafa’aki pe fo’ohake pea pelu hake ho ongo tuí. ‘E ‘ufi’ufi ‘a e konga ki lalo ho sinó. ‘E fakaalaala leva hono fakahū ‘e he tokotaha ‘oku ne fai ‘a e sivi ki he halanga fanau e ki’i me’angāue ko e sipekulama (speculum) ke faka’atā e halangafānaú pea te ne mātu’aki tokanga leva ‘i hono fakahū e ki’i e ki’i polosi pe ko e ki’i me’aheue ke to’o mai ‘aki ha fanga ki’i sela (cells) mei he fukahi ‘o e ngutu’i taungafanaú (cervix). ‘Oku lau miniti si’i pē pea ‘osi. Ko e fanga ki’i sela na’e to’o (sample) ‘e ‘ave ia ke toki sivi’i he feitu’u fai’anga sivi (laboratory).

‘Oku ‘i ai ‘a e kakai fefine tokosi’i te nau ongo’i faingata’a’ia he fai ‘o e sivi ni ka ‘oku ‘ikai ko ha sivi ‘oku tupu ai ha mamahi’ia. Kapau ‘oku ke ongo’i mā pe lotosi’i pea ke tala ke ‘ilo ‘e he tokotaha fai sivi. ‘E lava foki ke mo ō mo ha taha ko hao fe’ao ‘o kapau ko ho lotó ia. Ko ‘ene sai taha ke ‘oua e fai ‘a e sivi ni lolotonga ‘a ho’o mahaki’ia famāhiná.

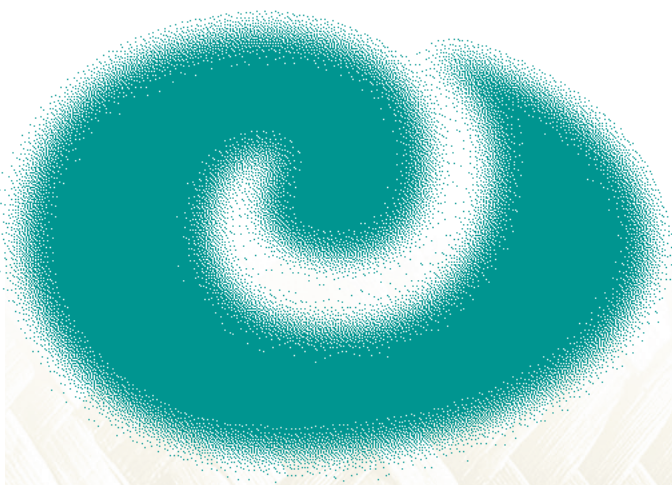
Ko e sivi taungafanaú ‘oku hangē ko e ngaahi sivi pehé ni hono kotoa. ‘Oku ‘ikai lava ke malu’i pe hao kotoa ai mei he kanisā he ‘e kei ‘i ai pē ‘a e ni’ihi ‘e lava ke nau kanisā neongo ‘a e fai ‘o e sivi ni. He neongo ‘e tokoni ‘a e sivi ke toe fakasi’isi’i ange ‘a e hoko ‘a e kanisā ni, ‘e ‘ikai foki ke haohaoa kotoa koe’uhi na’e ‘osi sivi.

Fakavai ‘o e sela pea toki sivi

‘Oku ui eni ko e liquid-based cytology (LBC) ‘a ia ko hono fuofua fakahū ‘a e sela na’e to’o mei he taungafanaú ki ha huhu’a ke fakavai ia ‘o toki ‘ave ‘a e huhu’a koia ke sivi’i.

Ko e huhumalu’i HPV

Ko e kakai fefine kuo ‘osi huhumalu’i HPV kinautolu ‘e kei fiema’u pē ke nau kau ki he sivi taungafanaú.

Ko e ola ‘o e sivi taungafanaú

Ko e founga sivi taungafanaú ‘oku tu’ukimu ‘a ‘aupito ‘i hono vakai’i pe ‘oku ‘i ai ha ngaahi sela kanisā pe ‘ikai ka ‘oku ‘ikai foki ke haohaoa ma’u pē.

‘E lava ke toe kole ki he kakai fefine ‘e ni’ihi ke nau foki ‘o toe sivi ‘o kapau ne ‘ikai lahi fe’unga e sela fakavai ke fai ‘aki ‘a e sivi.

Kapau ‘oku ‘asi ha me’a ngali kehe mei he sivi, ‘e lava ke toe fiema’u koe ke toe fai ha sivi kehe. Ka ngali kehe ha ola ‘o ha sivi ‘oku ‘ikai foki ke fa’a pehé hake pē ko e kanisā ia.

Kapau ‘e fakahā ki ha fefine ‘oku ngali kehe ‘a e ‘asi e ola ‘o hono sivi, ‘e fiema’u ke toe fai hano sivi makehe pea ‘e sivi ‘aki ia ‘a e me’angāue ko e koloposikope (colposcope). ‘E mahino mei he ngaahi sivi ko iá pe ‘oku fiema’u ke fai ha faito’o pe ‘ikai.

Vakai ki he ki’i tohi fakahinohino ki he ola ‘o e sivi taungafanaú ko e **Cervical Screening: Understanding Cervical Smear Test Results**, code HE4598.

Ko hono ma’u atu ‘a e ola ‘o ho’o sivi taungafanaú

‘E fiema’u ke ke fetu’utaki ki he tokotaha na’a ne fai ‘a e sivi ke ma’u atu mei ai ‘a hono olá. ‘Oku meimei uike ‘e 2 ki he 4 pea toki lava ke ma’u. ‘E toki fetu’utaki atu ‘a e polokalama sivi taungafanaú kiate koe ‘o kapau ‘e hā mai he ola ‘oku ngali kehe. Te nau tohi atu ke ke ‘ilo pea ‘oatu mo e fakahinohino ki he ngaahi me’a ke ke fai.

Ko hono faito’o ‘o e ngaahi sela ‘oku hā ngali kehe ‘i he sivi.

Kapau ‘e hā ngali kehe ‘a e ola ‘o ho’o sivi, ‘e lava ke fakahā atu ke toe fai hao sivi he ngaahi māhina hono hokó pea ka fiema’u ‘e hoko atu ‘aki ‘a e founga sivi koloposikopiá (colposcopy).

Ko e koloposikopiá ko hono vakai’i ‘a e taungafanaú ‘aki ‘a e me’angāue ko e koloposikope, ‘a ia ‘oku hangē ha me’a faka’atalahi. ‘Oku ne faka’atalahi ‘a e ngutu’i taungafanaú pea mo e ‘aofi ‘o e halanga fā’elē ke ‘ilonga ai ‘a e ngaahi sela ‘oku ngali kehé. (Vakai ki he tohi fakahinohino ‘o e koloposikopiá – **colposcopy** – ‘a ia ‘oku fika HE1202.)

Ka lahi ‘a ho’o ‘iló, ‘e toe lelei ange ai tūkunga ‘o ho’o mo’ui lelei

Knowledge improves health and well-being

Ko e fakahinohino mahu’inga eni

‘Alu ki he tóketaá ‘o kapau ‘oku:

- ‘au pe fakapanipani e totó he vaha’a taimi fakamāhiná
- ‘au mo fakapanipani e totó hili ‘a e tō’onga fakaepoó
- ‘au mo fakapanipani e totó hili ‘a ho’o a’usia e ta’u motu’a kuo tu’u ai e puke fakamāhiná (menopause)
- langa ma’u pē ho funga
- mamahi’ia he lolotonga ‘a e tō’onga fakaepoó
- ‘au mei he halanga fanaú. Ko e ‘au eni ‘oku taka nanamu pea liliu ‘a hono lanú mei he lanu hinehina ki he pingiki, melomelo pe lanu mata pea ki’i fiofio toto.

‘E lava foki ke ‘asi e ngaahi faka’ilongá ni tupunga mei he ngaahi ‘uhinga kehekehe kae tātaitaha koe’uhi ko ha kanisā ‘a e taungafanaú. Kaekehe ‘oku tonu ke vakai’i ‘e he tóketaá.

Ko e polokalama sivi taungafanau fakakātoa (National Cervical Screening)

Ko e taumu'a'o e polokalama ni ko e faka'ehi'ehi mei he kanisā'o e taungafanaú. Ko e kakai fefine kotoa pē kuo nau 'osi sivi, 'e lau ia 'oku nau kau ki he polokalama ni tukukehe kapau te nau fakahā 'oku 'ikai ke nau fie kau.

Ko e 'aonga'o hono hiki mo fakamā'opo'opo e ola'o e ngaahi sivi taungafanaú 'oku kau atu ki ai 'a e:

- 🌀 vave mo faingofua ke ma'u atu 'a e lekooti ma'au, ma'ae tokotaha 'oku ne fai ho sivi pea mo e loki saianisi 'oku 'ave ki ai ke nau vakai'i hono olá (laboratory)
- 🌀 li atu 'a e tohi ke fakamanatu kuo taimi ke toe fai ai hao sivi.
- 🌀 vakai'i mo fakapapau'i 'oku hoko atu e ngaahi sivi 'i ha ma'u hake ha ola 'oku hā ngali kehe sivi taungafanau
- 🌀 ke fakakaukau'i mo fokotu'utu'ua e ngaahi fiema'u ki he sivi taungafanau ma'ae ngaahi matakali kehekehe.

'Oku toutou vakai'i ma'u pē 'a e polokalama ni ke fakapapau'i 'oku lele lelei pea tuha mo taau mo e fiema'u 'a e National Quality Standards pe ko e ngaahi tu'utu'uni ke tokonia 'a e kakai fefine kotoa pē ke nau a'usia 'a e lelei taha 'i hono sivi mo faito'o kinautolu.

Ko e hā e ngaahi fakamatala 'oku tñakí?

Ko e ngaahi fakamatala 'oku tñakí 'i he polokalama ni 'oku kau ai 'a e ngaahi me'a fakatautaha pea mo e founa ke fai 'aki ha fetu'utaki mo koe, hisitōlia fakafaito'o, ola'o e ngaahi sivi taungafanau mo ha faito'o ne 'osi fai ma'au. Ko e ngaahi fakamatala fakapulipulí ni 'oku tauhi faka-komipiuta ia 'o ui ko e NCSP Register, 'o tokanga'i 'e he National Screening Unit 'i he potungāue Ministry of Health. 'Oku fakamatala'i ke toe mahino ange 'a e lao 'oku ne pule'i 'a e NCSP 'i he ki'i tohi fakahinohino ko e **Prevention of Cervical Cancer: A Guide for Women in New Zealand**, fika HE1328.

- 🌀 'E lava ke 'atā ha fefine mei he polokalama ni 'i ha fa'ahinga taimi pē 'i ha'ane fakafonu ha foomu pe tohi 'o fakahoko.
- 🌀 Koe'uhi ke fakapapau'i 'e 'ikai ke kei hokohoko atu hano vakai'i koé, 'e tauhi pē 'a ho hingoá, tu'asilá, 'aho fa'ele'i pea mo ho fika (national index number) ka 'e 'ikai ke kei fakatotolo'i 'a ho'o ngaahi sivi taungafanau.
- 🌀 'E tali ke ke toe kau mai ki he polokalama 'i ha fa'ahinga taimi pea 'e kamata hono fakamā'opo'opo 'a ho lekooti sivi mei ho'o fuofua sivi taungafanau fakamuimui tahā.

Ko e ngaahi fakamatala ke toe tñakí atu

Lau 'a e tohi fakahinohino ta'etotongi ki he faka'ehi'ehi mei he kanisā'o e taungafanau 'oku ui ko e **Prevention of Cervical Cancer: A guide for women in New Zealand**, fika HE1328 pea 'e ma'u ia mei ho'o tōketaá pe ko e tokotaha 'oku ne fai ho sivi.

'Ahia ho mau taulanga vahaope: www.cervicalscreening.govt.nz

Te ke lava 'o lau 'a e tohi ni mo e ngaahi tohi fakahinohino ki he mo'ui lelei 'i he taulanga vahaope www.healthed.govt.nz

Feitu'u ke fai ki ai e fetu'utaki:

- 🌀 ko e polokalama National Cervical Screening, telefoni ta'etotongi **0800 729 729**
- 🌀 ko ho'o tōketaá pe neesi
- 🌀 ko e senitā mo'ui lelei pe kiliniki ma'ae kakai Pasifiki pe kakai Maui.
- 🌀 ko e senitā mo'ui lelei ma'ae kakai fefine 'i he komiuniti
- 🌀 ko e kiliniki fakavaha fanau
- 🌀 ko e sōsaieti Cancer Society.

'E ma'u atu mo ha ngaahi fakahinohino mei he National Screening Unit, ko e potungāue Ministry of Health, telefoni Auckland (09) 580 9000 pe Wellington (04) 496 2000.

Kapau 'e liliu ho tu'asila, kātaki 'o fakahā ke 'ilo 'e he tokotaha te ne fai ho sivi pea mo e National Cervical Screening Programme, telefoni ta'etotongi **0800 729 729**.